FIGHTING FOR THE NATIONAL UNIFICATION – *ROMÂNUL* NEWSPAPER (1914-1918)

Carmen TÂGŞOREAN
"Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: During WWI the Romanians from Transylvania had, for the first time, a real chance to choose their future, to unite with the Old Kingdom of Romania. In this context, the Romanian newspapers from Transylvania played an essential role, being the connection between the public opinion and the community leaders. Aware of this role, the Hungarian authorities tried in any possible way to limit the Romanians' liberty of expression. Due to its political orientation, Românul (The Romanian) was one of the newspapers that were closed down by the Hungarians shortly after the outbreak of the war. The purpose of this study is to present the activity and to analyze the articles published by Românul (The Romanian) during WWI.

Keywords: newspaper, Românul, WWI, national unification, cenzorship

Prima mare confruntare mondială care a determinat o transformare radicală a hărţii geo-politice europene a oferit românilor şansa reală de realizare a uniunii naţionale. Pentru românii din Transilvania, bătălia nu se ducea doar în teatrele de operaţiuni, unde ţăranii ardeleni erau prezenţi într-un număr mare in armata austro-ungara, ci, în special, în sufletul ardelenilor. Majoritatea intelectualilor din Ardeal luptaseră timp de decenii cu propriile arme –scrisul- să creeze şi să consolideze în conştiinţa românilor ideea de unitate cu România, iar izbucnirea conflictului militar reprezenta „speranţa că din acest război va ieşi un bine mare pentru poporul românesc."[1] Prin unirea tuturor teritoriilor locuite de români, România câştiga noi teritorii, dar, în primul rând „se îmbogăţeşte cu sufletul neamului de peste Carpaţi, care a ars atâta vreme de dragoste, de nădejde şi de aşteptare."[2] În acest război psihologic spiritele luminate ale Ardealului, oamenii de cultură sau jurnaliştii, încercau să contracareze propaganda şi manipularea autorităţilor maghiare, prin intermediul campaniilor de presă. Aşa cum remarca şi Sextil Puşcariu „Gazetele! Ce rol important au avut ele în acest război!"[3] Rolul presei în Ardeal nu era acela de a-i „învăţa pe români că sunt români", ci de a-i învăţa pe ţărani „ce mare şi vechi e acest neam, câte fapte de vitejie şi ce operă de cultură a îndeplinit".[4] Românii din Transilvania au câştigat în primul rând bătălia psihologică cu autorităţile maghiare, unitatea sufletească conducând la o unitate de opinie: „Ceea ce face ca naţiunea să se menţină şi să se înalţe este forţa morală, rezumată în cea mai concentrată formă a conştiinţei sociale, în ideea de Patrie."[5] Paradoxal, ajutorul a venit şi de la autorităţile maghiare care, prin aplicarea unei cenzuri drastice chiar şi înainte de declanşarea Marelui Război, îi întăriseră din punct de vedere psihologic pe luptătorii pentru unitate naţională, pe cei care promovau valorile, tradiţia şi istoria românilor. Nici chiar numeroasele procese şi

[1]Sextil Puşcariu, *Memorii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978, p. 9.
[2]Ion Agârbiceanu, *Acţiunea României*. *Valoarea etică a ei*, în *Gazeta Transilvaniei*, nr. 197, 21 septembrie/04 octombrie 1916.
[3]Sextil Puşcariu, *op. cit.*, p. 16.
[4]N. Iorga, *Transilvania V. Viaţa românească în Ardeal*, Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 2008, p. 197.
[5]D. Gusti, *Sociologia naţiunii şi a războiului*, Editura Floare Albastră, Bucureşti, 1995, p. 135.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

amenzi pe care erau obligaţi să le plătească nu îi determinau să renunţe la ideile lor: „plouă procesele de presă peste munţi: cel dat în judecată poate fi sigur de osândă, dacă n-are sprijinuri puternice printre aceia a căror vorbă află trecere şi la români, dar şi la unguri.”[6] Tribunalele din Ungaria au dictate, în perioada 1887-1896, sentinţe care cumulate însumau 50 de ani de închisoare şi 200.000 de coroane amendă. În aceste condiţii oricine şi-ar fi putut forma o opinie deformată asupra activităţii jurnaliştilor ardeleni: „S-ar putea crede, văzând acest potop de condamnări, că ziarele naţionalităţilor sunt scrise de nebuni furioşi, de sălbatici posedaţi, care de dimineaţa până seara îi aţâţă la revoltă pe cetăţenii liniştiţi care se bucură de privilegiul de a fi membrii «naţiunii maghiare unitare».”[7] Ţinând cont de faptul că, în majoritatea cazurilor, individul îşi formează opinia asupra unui subiect în funcţie de părerea grupului social căruia îi aparţine, a familiei sau a ziarului favorit, informaţiile comunicate prin intermediul presei devin de o mare însemnătate[8]. Avizaţi asupra direcţiei în care se îndreptau simpatiile intelectualilor români, autorităţile maghiare şi-au „dublat vigilenţa”, rezultatele fiind vizibile imediat: ziarele româneşti care nu fuseseră suspendate erau supuse cenzurii drastice, fiind nevoite să plătească statului maghiar amenzi usturătoare[9].

Condiţiile nefavorabile în care presa din Transilvania era nevoită să funcţioneze nu se datorau doar cenzurii şi represiunilor din partea autorităţilor maghiare, ci şi a emigrării unora dintre cei mai prestigioşi reprezentanţi care au decis să se refugieze în România de unde au continuat să transmită mesajul lor către români. Majoritatea publicaţiilor din Transilvania, cu orientare naţionalistă, „luptătoare pentru progres şi păstrătoare ale bunelor tradiţii”, apreciate atât de către intelectuali, cât şi de către ţărani, au fost suprimate imediat după declanşarea războiului. Un exemplu în acest sens este ziarul *Românul* care a apărut doar 18 luni după declanşarea războiului[10]. Lupta celor două cotidiene româneşti, care nu fuseseră sistate, pentru promovarea ideilor de libertate şi unitate naţională era contracarată de cele 17 publicaţii maghiare[11]. Momentele dramatice pe care le traversa presa românească din Ardeal erau resimţite şi de către cititori: „Siliţi să citim foi ungureşti în fiecare zi eram jigniţi în sentimentele noastre naţionale. Foile noastre româneşti ajunseseră într-o stare de plâns. Repetau ce scriau cele ungureşti, îndrăznind din când în când să dea câte o reacţie timidă.”[12] Cu atât mai mult trebuie să apreciem perseverenţa şi spiritul de sacrificiul al acelor oameni pătrunşi de sentimente patriotice deoarece, „fără necontenita lor luptă, ofensivă şi defensivă de fiecare zi şi de fiecare ceas, sufletul naţional anevoie putea să fie îndeajuns pregătit pentru războiul cel mare.”[13] Trebuie menţionat că există anumite condiţii pentru ca propaganda să producă efectele scontate dintre care cea mai importantă este cunoaşterea profundă a culturii şi a resorturilor psihologice ale publicului ţintă[14], astfel încât manipulatorul să poată declanşa „emoţii, oricât de simple ar fi ele: plăcerea urmată de admiraţie, tristeţe urmată de compasiune şi de admiraţie pentru salvator, mânie urmată de indignare împotriva inamicului, speranţă

[6]N. Iorga, *op. cit.*, p. 196.
[7]*Ibidem*, p. 282-283.
[8]Jean-Marie Domenach, *Propaganda politică*, Institutul european, Iaşi, 2004, p. 130.
[9]Charles Upson Clark, *United Roumania*, Dood, Mead and Company, New York, 1932, p. 108-109.
[10]Ioan Lupaş, *Contribuţii la istoria ziaristicei româneşti ardelene*, Ed. „Asociaţiunii”, Tiparul Tipografiei Poporului, Sibiu, 1926, p. 26-28.
[11]Vasile M. Theodorescu, *Transilvania sub maghiari şi români. Documentarea istorică a exerciţiului dreptăţii româneşti şi maghiare pe tărâmul cultural, naţional, social, politic, economic şi legislativ*, Monitorul oficial şi Imprimeriile statului, Imprimeria naţională, Bucureşti, 1941, p. 128.
[12]Octavian C. Tăslăuanu, *Trei luni pe câmpul de răsboi. Ziarul unui român, ofiţer în armata austro-ungară*, Depozitul general: Librăria Stănciulescu, Bucureşti, 1915, p. 311.
[13]Ioan Lupaş, *op. cit.*, p. 24-25.
[14]Călin Hentea, *Arme care nu ucid*, Nemira, Bucureşti, 2004, p. 75.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

bazată pe plăcerea viitoare, frică întemeiată pe temeri prezente sau viitoare."[15] În acest context utilizarea propagandei ca mijloc de luptă a condus la sacrificarea adevărului[16], „principala lecţie de presă a primului război mondial fiind aceea a demonstrării neputinţei mass-media de a se opune combinaţiei irezistibile dintre imperativele politico-militare şi apetitul patriotic al unei opinii publice dintr-o ţară aflată în luptă pentru valorile şi interesele sale supreme."[17]

La scurt timp după declanşarea războiului, autorităţile maghiare au considerat necesară emiterea unei legi (IV din 1914) prin care se reglementa întreg procesul editorial, deoarece „media independentă de ierarhie, media constituită în grup propriu de interese, reprezintă un inamic deranjant, care ameninţă exact acest control."[18] Textul actului normativ, „de o patentă nesinceritate", stipula la art. 1 „libera comunicare a ideilor pe calea scrisului şi libera fondare a periodicelor", pentru ca în articolele următoare să „condiţioneze de aşa manieră libertăţile consacrate, încât finalmente le împiedică exerciţiul până la suprimare".[19] Pentru a se asigura de aplicarea strictă a prevederilor legale au fost înfiinţate „grupe de cenzură a presei". Se interziceau ziarele din ţările inamice, iar cele din România, în timpul perioadei de neutralitate, trebuiau aprobate de biroul din Viena. Cenzura fie înterzicea apariţia unui întreg articol, fie scotea anumite paragrafe considerate nepotrivite. În cazul în care nu existau suficiente articole, periodicele lăsau spaţii albe.[20] În cazul ziarului *Românul* aceste spaţii se întâlnesc rareori, dovadă că redacţia avea pregătite articole suplimentare care să le înlocuiască pe cele cenzurate. În aceste condiţii dificile, redacţia *Românului* şi-a continuat activitatea susţinând ideea unităţii naţionale a tuturor românilor. Scopul prezentului studiu este acela de a analiza activitatea ziarului *Românul* în perioda Primului Război Mondial.

„Cotidian politic cu pagina literară", organul politic al Partidului Naţional Român, *Românul*, a văzut pentru prima dată lumina tiparului la Arad, în 11 ianuarie 1911, desfăşurându-şi activitatea fără întrerupere până la 28 februarie 1916, când autorităţile maghiare au decis sistarea apariţiei publicaţiei. În intervalul 1916-1918 au apărut câteva numere. Ulterior, ziarul îşi va relua activitatea aparând cu întreruperi între 26 octombrie 1918-1922, 1927-1932 şi 1935-1938[21]. Pentru a înţelege orientarea ziarului, este suficient să menţionăm câteva dintre personalităţile ardelene care făceau parte din colectivul redacţional: Vasile Goldiş, Al. Vaida-Voevod, Teodor Mihali, Iuliu Maniu etc., curajul manifestat de aceştia în lupta pentru realizarea idealului de unitate naţională este binecunoscut. Programul ideologic al ziarului, prin care echipa redacţională îşi exprima crezurile, apărea în primul număr sub titlul *Către români!*, afirmând deschis lupta pentru promovarea ideii de unitate naţională: „deşteptarea şi întărirea conştiinţei naţionale prin luminarea sufletelor asupra marelui adevăr că drepturile naţionale sunt condiţiunea neapărat necesară pentru progresul economic şi cultural". Ziarul urmărea să concentreze în jurul lui acele spirite curate ale jurnalisticii române, dominate de „cel mai reductibil spirit de solidaritate naţională" pe care să aibă curajul de a-l exprima în articolele lor. Această publicaţie reprezenta instrumentul prin care Partidul Naţional Român îşi promova ideologia, o publicaţie puternică, „capabilă să ducă

[15]Bernard Raquin, *Marile manipulări din epoca modernă*, Pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2007, p. 11.
[16]Jean-Noel Jeanneney, *O istorie a mijloacelor de comunicare*, Institutul European, Iaşi, 1997, p. 127.
[17]Călin Hentea, *150 de ani de război mediatic. Armata şi presa în timp de război*, Nemira, Bucureşti, 2000, p. 40.
[18]Bogdan Teodorescu, *Cinci milenii de manipulare*, Tritonic, Bucureşti, 2007, p. 247
[19]Vasile M. Theodorescu, *op. cit.*, p. 84-85.
[20]Dan-Simion Grecu, *Cenzura corespondenţei poştale în spaţiul românesc (1914-1946)*, în Marian Petcu (coord.), *Cenzura în spaţiul cultural românesc,* Ed. Comunicare.ro, Bucureşti, 2005, p. 369-374.
[21]Eugen Simion *et.alli*, *Dicţionarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2006, p. 676.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

lupta de revendicare naţională."[22] Redacţia a avut mereu în vedere acest legământ de credinţă, transmiţând cititorilor, în pofida cenzurii, mesaje de încurajare, de păstrarea vie a speranţei, devenind astfel liantul între ardeleni şi liderii de opinie, respectându-şi promisiunea făcută cititorilor. Demonstrând o mare capacitate de a utiliza contexele conflictului militar, eludând astfel vigilenţa cenzorilor, redacţia reuşeşte să publice un apel la deşteptare naţională, oferind exemplul sau si altor state, precum Franţa, Italia sau chiar Imperiul German. Apelul, publicat pe pagina întâi, venea de la Bucureşti, un motiv în plus ca ardelenilor să li se transmită că forurile decizionale din Vechiul Regat susţineau ideea unităţii tuturor românilor. Era momentul mult aşteptat, când „slăbiciunile nu mai sunt iertate. Se cere neamului românesc o clipă de energie, o clipă în raport cu eternitatea, i se cere să voiască, i se cere să poată, pentru că de aici încolo în adâncimea veacurilor să fie mare, să fie tare, să fie liber şi stăpân pe ursita lui". Era momentul mult aşteptat care trebuia însă planificat cu precauţie, fără a uita nicio clipă că exista o unitate sufletească care nu putea fi distrusă[23]. Era o efervescenţă spirituala care putea fi cu greu controlată de autorităţile maghiare. Organizarea unui congres al diasporei s-ar fi putut transforma într-o problema majoră pentru autorităţile maghiare datorită schimburilor de idei, însă războiul şi mobilizarea probabil că au făcut ca la eveniment să participe mai mult liderii de opinie. Un articol informativ cu privire la acest congres, în care era deplânsă soarta românilor din Basarabia, creează contextul ideal pentru reafirmarea solidarităţii naţionale[24]. Chiar şi la 25 de ani de la trecerea în nefiinţă a lui Vasile Alecsandri, cuvintele poetului aveau darul de a face să tremure de emoţie inimile românilor deoarece „El e poetul Unirii, pe care a servit-o cu credinţă. [...] prin naţionalismul său înflăcărat, el a fost aceea ce este, prin afirmarea ideii naţionale, el a devenit reprezentantul poporului. [...] Pentru noi Alecsandri înseamnă: unire, latinitate, românism, încrezător în tăria neamului, respingere hotărâtă a străinilor, care tind să ne copleşească".[25] Datorită încrederii pe care ardelenii o acordau reprezentanţilor armatei, ofiţerii gărzii naţionale din Bihor au fost îndemnaţi să le vorbească ţăranilor explicându-le necesitatea unirii cu România: „Cuvintele lor alese de-o pricepere firească şi scăldate într-o inimă caldă de român au îndreptat voinţele diferite spre idealul nostru măreţ: unitatea politică a tuturor românilor."[26] Momentele istorice prin care trecea naţiunea română erau catalogate de către prim-ministru român Ion I. C. Brătianu, ca „cele mai covârşitoare clipe a istoriei lui". Negocierile dificile pe care trebuia să le conducă îi încărcau sufletul şi ar fi dorit să poată împărtăşi şi celorlaţi informaţiile şi demersurile pe care le făcea: „nimeni nu este mai dogorât ca el de setea de a spune într-o zi toate tainele diplomatice şi greutăţile cu care a luptat".[27] Punând în balanţă unitatea sufletească a unui popor şi puterea economică a acestuia, prima va fi determinantă în conturarea destinului unei naţiuni: „Uităm însă că încăierările armate sunt numai episoade în viaţa popoarelor, că însăşi soarta unui popor atârnă de o mulţime de alţi factori şi că dacă în lupte forţa rămâne deasupra în însăşi viaţa omenească rămân conducătoare şi biruitoare puterile sufleteşti ale popoarelor. [...] Popoarele nu mor din voinţa şi sila altor popoare mai mari, ci mor atunci când ele siluesc natura."[28] Din fericire ziaristul considera că poporul român nu se încadrează în categoria popoarelor care vor muri, cel puţin nu curând, deoarece noi „n-am desconsiderat factorii de

[22]I. Hangiu, *Presa românească de la începuturi până în prezent. Dicţionar cronologic 1790-2007*, vol. I, 18 februarie 1790-decembrie 1916, comunicare.ro, Bucureşti, 2008, p. 759-764.
[23]C. Bacalbaşa, *Avântul nostru*, în *Românul*, an V, 9 martie (24 februarie) 1915, nr. 43, p. 1.
[24]Sa, *Solidaritatea naţională*, în *Românul*, an V, 7-20 martie 1915, nr. 53, p. 1.
[25]*Marele naţionalist Alecsandri*, în *Românul*, an V, 23 august-5 septembrie 1915, nr. 183, p. 4.
[26]Tr. Mager, *E timpul faptelor*, în *Românul*, an VII, 15-28 decembrie 1918, nr. 40, p. 2.
[27]*România nevoită să părăsească neutralitatea. Cele mai covârşitoare clipe ale neamului românesc,* în *Românul*, an V, 14 - 27 noiembrie 1915, nr. 249, p. 3.
[28]*Cum mor popoarele*, în *Românul*, an VI, 22-7 februarie 1916, nr. 29, p. 1-2.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

ordin sufletesc, nu ne-am părăsit credinţa, obiceiurile, onestitatea, n-am întunecat principiul dreptăţii, n-am lăcomit la ceea ce-i al altuia. [...] Până când sufletul neamului nostru nu e necorupt, până când sămânţa distrugerii nu va încolţi din noi înşine, nu avem pentru ce ne teme de viitor."[29] Astfel de mesaje cu o mare încărcătură patriotică erau publicate periodic, astfel încât ardelenii să nu uite niciodată pentru ce trebuie să lupte. Soarta ţărilor mici a fost întotdeauna aceeaşi, ele depinzând de interesele şi fluctuaţiile statelor mari: „Ţările mici ştiu acum că interesele lor numai atunci şi atât sunt respectate de ţările mari întrucât cadrează cu interesele de viaţă ale acestora. [...] Nimeni nu poate lua în nume de rău si nici nu ia ezitarea ţărilor mici: ele sunt convinse că de interesele lor singure ele pot şi trebuie să grijească".[30]

Fără a ieşi din tiparul presei epocii *Românul* publică periodic anunţurile autorităţilor, informaţii de interes general, dar şi articole cu privire la acţiunile de caritate menite să ajute familiile celor plecaţi pe front, copiii orfani sau pe soldaţii răniţi. Ziarul face însă ceva mai mult: încearcă să creeze o punte între soldaţii plecaţi pe front şi cei dragi rămaşi acasă. Pentru mulţi dintre cei mobilizaţi era prima experienţă pe care o trăiau departe de casă, într-un mediu ostil, iar publicarea scrisorilor trimise de pe front constituia un refugiu psihologic: făcându-i părtaşi pe cei de acasă, soldatul simţea că exista o speranţă. Pe de altă parte, cei rămaşi acasă înţelegeau că sacrificiul tinerilor ardeleni nu putea si nu trebuia sa fie zadarnic. Dintr-o scrisoare a preotului militar Ştefan Oprean aflăm un amănunt interesant care ne demostrează „libertatea" şi „drepturile" de care se bucurau soldaţii români din armata austro-ungară. Pentru ca scrisorile românilor să fie expediate spre destinatarii lor, acestea trebuiau să fie redactate în limba maghiară: „fiindcă trebuie să scriu în o limbă pe care cei de aici o înţeleg dacă vreau ca să mi se trimită mai departe scrisorile, te salut în limba ungurească."[31] Această situaţie provoca suferinţa soldaţilor, exprimată în poeziile poporale pe care le trimiteau la redacţia ziarului: „Dar nu-i bai că vom cădea/Numai drepturi de-am avea/ [...]/Că noi drepturi nu avem,/Şi pentru ele luptăm/[...]/Să ne dea drepturi la sat,/Să-nvăţăm noi româneşte,/Cum inima-n noi doreşte..."[32] Prin publicarea acestor detalii legate de dragostea faţă de limba română ardelenii erau încurajaţi să creadă şi să îşi dorească realizarea unei uniuni a tuturor românilor.

Începând cu Primul Război Mondial se pot identifica două tipuri de jurnalişti: de teren şi de „castel", primii având rolul de a transmite informaţiile, care apoi sunt prelucrate şi sintetizate de cea de-a doua categorie[33]. Din acest punct de vedere ziarul *Românul* a avut doar jurnalişti de „castel", bine documentaţi care traduceau articole din presa străină. Cele mai numeroase preluări din presa străină aparţin periodicelor din Germania, Austria şi Ungaria, constituind o dovadă a manipulării şi a propagandei din acea perioadă. Lipsa corespondenţilor de teren a creat însă un neajuns: informaţiile privitoare la desfăşurarea operaţiunilor militare erau, în majoritatea cazurilor, publicate cu întârziere, pierzându-şi astfel valoarea. Mai mult chiar, datorită cenzurii şi a restricţionării accesului la teatrele de operaţiuni, informaţiile pe care le primeau erau de multe ori trunchiate, oferind o imagine deformată. Existau desigur şi alte cauze, precum defincienţa în aprovizionarea cu materie primă sau cenzura. Paginile ziarului sunt adesea aglomerate de rapoarte oficiale şi de diferite comunicate utile cetăţenilor. Aşa cum remarca şi Sextil Puşcariu acestea „erau atât de măiestrit ticluite, încât din ele aveai impresia că eşti victorios chiar şi când mâncai bătaie. Apoi venea parafrazarea lor, explicarea lor în articole de fond. De câte ori armatele austro-ungare învingeau, nu lipseau hărţile, de

[29]*Cum mor popoarele*, în *Românul*, an VI, 23-10 februarie 1916, nr. 30, p. 1-2.
[30]*Ţări mici şi ţări mari*, în *Românul*, an VI, 24-11 februarie 1916, nr. 31, p. 1-2.
[31]Ştefan Oprean, *Din tabără*, în *Românul*, an IV, 3-16 august 1914, nr. 171, p. 5.
[32]*Când pleacă poporul la război*, în *Românul*, an IV, 23 august -5 septembrie 1914, nr. 184, p. 4.
[33]Călin Hentea, *op. cit.*, 2000, p. 9.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

câte ori mâncau o bătaie, nu lipseau explicaţiile”[34]: „situaţia în partea vestică e schimbătoare, dar favorabilă”; trupele austro-ungare care au luat ofensiva în partea de nord sunt consistente şi înaintează victorioase”[35] sau prezentarea lui Paul Hinderburg, un strateg cu un „talent sclipitor”, unul dintre „cei mai viguroşi, mai desăvârşiţi reprezentanţi ai naţiunii germane.”[36] Întotdeauna se utilizau adjective la gradul superlativ. Alte exemple sunt cele care descriu succesele înregistrate de armatele Puterilor Centrale: „coloanei noastre ce înaintează în sectorul din mijloc al Carpaţilor păduroşi i-a reunit ieri să câştige teren şi a capturat câteva sute de ruşi” sau „Atacurile francezilor înoite la Perthes le-am respins având duşmanul pierderi.”; „Afară de aceasta mai merită să fie remarcat că în Vosgii de mijloc trupele de ski au dat prima lor luptă împotriva vânătorilor francezi. Lupta a fost pentru noi favorabilă.”[37] Din categoria comunicatelor oficiale menţionăm anunţurile cu privire la mobilizare[38], decoraţiile obţinute de soldaţii români care apar la rubrica „Eroii noştri”[39], lista persoanelor rănite[40], facilităţile acordate de autorităţi familiilor soldaţilor etc. Publicate fără niciun fel de comentariu din partea redacţiei par mai curând ştiri impuse de propagandă. Remarcăm că, dacă la început titlurile comunicatelor erau neutre, ulterior mobilizarea soldaţilor era considerată o jertfă, un sacrificiu.

O analiză a articolelor publicate în paginile ziarului ne dezvăluie că există câteva mari categorii de informaţii: generale, legate de război, informative şi educaţionale. Informaţiile legate de mersul războiului erau de cele mai multe ori prezentate fără ca reporterul să intervină, dovadă a prezenţei cenzurii. Se publicau frecvent articole în care se elogiau calităţile şi reuşitele armatei austro-ungare. Pe de altă parte, se publicau articole în care se lăudau curajul şi loialitatea soldaţilor români pe câmpul de luptă, eroism pentru care erau recompensaţi cu diferite distincţii militare. Elogiul curajului soldaţilor români era făcut atât de români, de germani si de austrieci, dar nu şi de maghiari. Contribuţia detaşamentelor româneşti era adusă la cunoştinţa publicului chiar de către un preot militar care descrie curajul de care au dat dovadă soldaţii regimentului 64 care „luptă cu cea mai mare vitejie”: „Comandanţii regimentelor româneşti sunt cu toţii pe deplin mulţumiţi cu ţinuta românilor noştri şi la orice ocaziune îşi exprimă mulţumirea şi recunoştinţa lor.”[41] Colonelul Franz Wallner recunoştea curajul şi devoltamentul ardelenilor: „prin actele voastre de eroism aţi stors admiraţia superiorilor voştri şi aţi silit duşmanul să respecte vitejia voastră”.[42] Un argument în acest sens sunt articolele în care se critica atitudinea autorităţilor vizavi de dorinţele soldaţilor de a avea aproape tricolorul românesc, considerat desigur o ameninţare

[34]Sextil Puşcariu, *op. cit.*, p. 16.
[35]*Situaţia armatelor noastre*, în *Românul*, an IV, 21 august-3 septembrie 1914, nr. 182, p. 3.
[36]*Hindenburg*, în *Românul*, an IV, 7-20 septembrie 1914, nr. 196, p. 2.
[37]*Războiul. Telegrame oficiale*, în *Românul*, an V, 6 februarie (24 ianuarie) 1915, nr. 19, p. 3.
[38]*Glotaşii asentaţi în 1915*, în *Românul*, an V, 9 martie (24 februarie) 1915, nr. 43, p. 4; *Mobilizare generală*, în *Românul*, an IV, 20 iulie- 2 august 1914, nr. 159, p. 3; *Plecarea ostaşilor*, în *Românul*, an IV, 20 iulie-2 august 1914, nr. 159, p. 4; *Jertfa românilor pentru tron şi patrie!,* în *Românul*, an V, 7-20 martie 1915, nr. 53, p. 2-3; *Jertfa românilor pentru tron şi patrie!,* în *Românul*, an V, 14-27 martie 1915, nr. 59, p. 2.
[39]*Eroii noştri*, în *Românul*, an IV, 5-18 octombrie 1914, nr. 219, p. 6; *Ca să se ştie, în Românul*, an V, 6 februarie (24 ianuarie) 1915, nr. 19, p. 1.
[40]*Lista soldaţilor români răniţi şi căzuţi pe câmpul de război*, în *Românul*, an IV, 9-22 noiembrie 1914, nr. 222, p. 4; *Lista bolnavilor şi răniţilor*, în *Românul*, an IV, 6-19 septembrie 1914, nr. 195, p. 3; *Lista soldaţilor români răniţi şi căzuţi pe câmpul de război*, în *Românul*, an IV, 9-22 noiembrie 1914, nr. 222, p. 4.
[41]*Ca să se ştie*, în *Românul*, an V, 6 februarie (24 ianuarie) 1915, nr. 19, p. 1.
[42]Franz Wallner, *Către eroii regimentului nr. 33 din Arad*, în *Românul*, an V, 14- 27 martie 1915, nr. 59, p. 1.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

deoarece drapelul reprezenta o „mărturie de nemărginită dragoste ce leagă pe voinicii noştri de steag, simbol al sufletului şi pământului românesc". Existau situaţii în care comandanţii nu le dădeau voie soldaţilor să îl arboreze, soldaţii adresându-se redacţiei pentru ca aceasta să intervină pentru soluţionarea problemei lor[43]. De aici reiese încrederea acordată ziarelor şi rolul pe care acestea îl ocupau în viaţa ardelenilor. Este destul de dificil ca atunci când analizezi articolele să faci deosebirea dintre o ştire, o informaţie obiectivă şi una de propagandă, să deosebeşti obiectivitatea de manipulare, deoarece tocmai în acest lucru constă o manipulare reuşită[44].

Deosebit de interesante sunt articolele având un caracter educativ. Populaţia era informată nu doar cu privire la ultimele tehnici militare, precum submarinele[45] sau radarul[46], ci şi cu privire la igiena personală sau istorie. Un articol cu subînţeles care a scăpat cenzurii şi prin intermediul căruia autorul îşi manifestă speranţa că acest război va aduce popoarelor care au trăit până atunci „în greu năcaz şi beznă adâncă [...] o neţărmurită libertate". Poporul român din Transilvania trăise până atunci în întuneric –„Domn, despot peste poporul ăsta a fost Întunericul" –, astfel încât acum autorul se ruga ca Dumnezeu să aducă „minunea asta printre noi şi-ţi vom ridica altare în sufletele noastre, zi de zi vom aduce ofrande..."[47] O particularitate a articolelor publicate în *Românul* constă în prezentarea realităţilor dramatice ale războiului realizată prin descrieri plastice care lasă puţin loc imaginaţiei. Cititorul era astfel imersat în cruda realitate a câmpului de bătălie, participa alături de soldaţi la confruntările militare, suferea atunci când aceştia îşi pierdeau camarazii de luptă: „zburau grenadele dezrădăcinând copacii de la marginea şoselelor [...] stâlpi de fum se ridicau pretutindeni pe câmpii în care nu se zărea fiinţă omenească, nori de şrapnele pluteau pe cer, foc ieşea din acoperişuri, în pivniţe se ghemuiau femei şi copiii ce plângeau, răniţi pe care medicii îi bandajau. [...] regimente tinere [...] băieţi de 19 ani care erau numai de trei zile în tranşee care înaintau în rânduri dese şi cădeau ca spicele sub seceră." (Fromelles, Aubers, Posthubert, Givency sau Loos peisajul este acelaşi)[48]. Articolele, anunţurile şi comunicatele oficiale formează un tablou creionat în culori vii a unei epoci dominate de mari tensiuni politice, sociale, economice, de reaşezare a mentalităţilor, ne ajută să înţelegem şi să pătrundem în universul epocii, să îl vedem aşa cum a fost el perceput şi trăit de către predecesorii noştri. Perioada tensionată şi-a pus amprenta asupra tipologiei articolelor şi a conţinutului acestora.

Bibliografie

Cărţi

Clark, Charles Upson, *United Roumania*, Dood, Mead and Company, New York, 1932.

Domenach, Jean-Marie, *Propaganda politică*, Institutul european, Iaşi, 2004.

Gusti, D., *Sociologia naţiunii şi a războiului*, Editura Floare Albastră, Bucureşti, 1995.

Hangiu, I., *Presa românească de la începuturi până în prezent. Dicţionar cronologic 1790-2007*, vol. I, 18 februarie 1790-decembrie 1916, comunica.ro, Bucureşti, 2008.

Hentea, Călin, *150 de ani de război mediatic. Armata şi presa în timp de război,* Nemira, Bucureşti, 2000.

[43]I. Săiesti, *Încă un steag a plecat*, în *Românul*, an IV, 13-26 septembrie 1914, nr. 200, p. 2.
[44]Călin Hentea, *op. cit.*, 2000, p. 142.
[45]*Submarinul în luptă*, în *Românul*, an IV, 16-22 septembrie 1914, nr. 202, p. 2.
[46]*Microfoanele*, în *Românul*, an VI, 8 februarie-26 ianuarie 1916, nr. 19, p. 1.
[47]I. Săgeată, *Raze de soare*, în *Românul*, an IV, 9-22 noiembrie 1914, nr. 222, p. 1.
[48]Bernhard Kellerman, *Bătălia de la Loos*, în *Românul*, an V, 10 - 23 octombrie 1915, nr. 221, p. 1-2.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)

Hentea, Călin, *Arme care nu ucid*, Nemira, Bucureşti, 2004.

Iorga, N., *Transilvania V. Viaţa românească în Ardeal*, Ed. Saeculum I.O., Bucureşti, 2008.

Jeanneney, Jean-Noel, *O istorie a mijloacelor de comunicare*, Institutul European, Iaşi, 1997.

Lupaş, Ioan, *Contribuţii la istoria ziaristicei româneşti ardelene*, Ed. „Asociaţiunii", Tiparul Tipografiei Poporului, Sibiu, 1926.

Petcu, Marian, *Cenzura în spaţiul cultural românesc*, Ed. Comunicare.ro, Bucureşti, 2005.

Puşcariu, Sextil, *Memorii*, Editura Minerva, Bucureşti, 1978.

Raquin, Bernard, *Marile manipulări din epoca modernă*, Pro Editură şi Tipografie, Bucureşti, 2007.

Simion,Eugen *et.alli*, *Dicţionarul general al literaturii române*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2006.

Tăslăuanu, Octavian C., *Trei luni pe câmpul de răsboi. Ziarul unui român, ofiţer în armata austro-ungară*, Depozitul general: Librăria Stănciulescu, Bucureşti, 1915.

Teodorescu, Bogdan, *Cinci milenii de manipulare*, Tritonic, Bucureşti, 2007.

Theodorescu, Vasile M. ,*Transilvania sub maghiari şi români. Documentarea istorică a exerciţiului dreptăţii româneşti şi maghiare pe tărâmul cultural, naţional, social, politic, economic şi legislativ*, Monitorul oficial şi Imprimeriile statului, Imprimeria naţională, Bucureşti, 1941.

Periodice

Gazeta Transilvaniei, nr. 197, 21 septembrie/04 octombrie 1916.

Românul, 1914-1918.

BDD-A21882 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:40:06 UTC)